

konsekvenser af bogens 160 siders tekstanalyse på 20 linjer kan vel heller ikke opfattes som seriøst – med mindre det er et indslag i TV-avisen.

Klaus Kjöllers vigtigste formål med sine bøger er at fremprovokere en debat om vigtige samfundsproblemer. Men ligesom nyhedsudsendelsernes indslag skal være præget af grundig research og en kritisk/nuanceret fremstilling, gælder det samme for forskernes bidrag til den samfundsmæssige debat. Det er som udtryk for en populærvidenskabelig diskurs, bogen først og fremmest har provokeret mig!

*Bo Fibiger, lektor
Institut for informations- og medievidenskab
Aarhus Universitet*

Mette Sandbye: *Det iscenesatte fotografi. Fem amerikanske fotografer: Duane Michals, Les Krims, Joel-Peter Witkin, Cindy Sherman, Eileen Cowin.* Forlaget Politisk Revy 1992, 220 s. ill., kr. 248,-.

Søren Kjørup har for nylig sat gang i en diskussion om, hvorvidt det er hensigtsmæssigt, at der på visse pressefotos befinder sig et M, så de sagesløse læsere kan gardere sig mod at blive snydt af digetalt manipulerede billeder. Senest har han gjort rede for sin holdning i artiklen *Billedmanipulation – og den indeksikalske teori om fotografiet*, til medieforsker konferencen i Trondheim 8.-11. august 1993. I lyset af den diskussion er det en fornøjelse at få Mette Sandbyes bog *Det iscenesatte Fotografi* i hånden. Her er en bog, som bør være obligatorisk læsning for alle på den nylig startede billedjournalist uddannelse ved Danmarks Journalisthøjskole – netop fordi bogen overhovedet ikke interesserer sig for pressefotoet.

Derimod får læseren her en spændende gennemgang af fotografiet som medium for kunst med stort K, der samtidig indfører læseren i væsentlige spørgsmål om det fotografiske billedes status som sandhedsbevis i vores kulturkreds. Bogen leverer her et godt grundlag for diskussion om hele iscenesættelsesproblematikken, hvor det centrale må være, hvilken slags fotografi, der er tale om og til hvilket formål fotografiet bruges – altså en etisk diskussion.

Mette Sandbyes bog præsenterer fem nulevende amerikanske fotografer og deres værker. Det drejer sig om de to ældste Duane Michals og Les Krims, som begynder deres arbejde allerede i 60'erne og

70'erne, og om tre yngre Joel-Peter Witkin, Cindy Sherman og Eileen Cowin, der dukker op i 80'erne. Alle repræsenterer de en tendens i moderne amerikansk fotokunst, som benævnes staged photography og oversættes til det ikke særlig præcise iscenesatte fotografi. Disse fotografier er alle åbentlyse og højtråbende konstruktioner og gør brug af alle de former for billeddannelse, der er med til at skabe vores erfaringsgrundlag – både kunsthistorien og TV-soapen.

Man fristes til at give Mette Sandbye ret, når hun søger at dokumentere, at der i de fem fotografers værker ligger et socialt engagement gemt, som diverse postmoderne teoretikere ofte ser hen over. Et socialt engagement, der indebærer et frigørelsespotentiale, idet pastichen og parodien, det groteske og humoren spiller en afgørende rolle som strategi. Fotografierne provokerer således vores forestillinger om sandt og godt, fniser af etablerede myter og indeholder derved et kritisk perspektiv.

Bogen falder i fem kapitler, der hver præsenterer en af de fem udvalgte fotografer. Samtidig trækkes der i hvert kapitel en teoretisk diskussion frem på baggrund af udvalgte værker, der skal danne ramme om en forståelse af værkerne. Det hele holdes sammen af en gennemgående fotohistorisk rød tråd, der i store træk skriver en genrehistorie fra 1850 frem til nutiden.

De teoretiske diskussioner samler sig om to overordnede problemstillinger, som den historiske gennemgang danner en forståelsesramme om. Det drejer sig for det første om det iscenesatte fotografis »oprør« mod forestillingen om fotografiet som sandhedsbevis og oprør mod forsøgene på at udskille fotografiet som et særligt medie til gengivelse af en iagttagelig virkelighed uden forbindelse til andre medier og billedformer. For det andet drejer det sig om forskellige gennemspilninger af virkeligheden som 3ⁿ stor iscenesættelse, hvor vi selv deltager. De to teoretiske spor hænger selvsagt tæt sammen og her er det også, at Mette Sandbye forsøger at se de fem fotokunstneres værker, og især Cindy Shermans, som et udtryk for det hun med Nietzsche kalder aktiv nihilisme. Begrebet skal betegne en bevidst, ironisk omgang med og skabelse af værdier. Her er forestillingen om 3ⁿ samlet menneskelig identitet for alvor forladt og det er ikke noget tab. Tværtimod ligger der en mulighed for selv at blive istand til at skrive manuskriptet til de roller, man vil spille.

Det iscenesatte Fotografi er fyldt med eksempler på de omtalte kunstneres værker, så læseren får mulighed for at kigge skribenten i kortene, også selvom de små bogsider ikke yder de ofte meget store fotografier fuld retfærdighed. Det er da også

primært ifh. til den konkrete billedanalyse, at jeg på to punkter vil kritisere bogen. For det første savner jeg, at Mette Sandbye havde ofret et par sider på sit eget metodemæssige udgangspunkt for at analysere. Hvilke analytiske briller, eventuelt flere forskellige sæt, skal sættes på næsen ifh. til disse kunstfotos og hvorfor så det. For det andet har den teoretiske og kunsthistoriske tilgangsvinkel til værkerne, for mig at se, en tendens til at overskygge den konkrete billedanalyse. Mette Sandbye bliver forholdsvis hurtig færdig, hvilket gør, at man sidder tilbage med en oplevelses af, at der er mere i disse billeder, der burde tages op til analyse. Billedanalysen forbliver ofte på et rent beskrivende og præsentierende niveau, hvilket måske hænger sammen med, at hun vil for meget på 3ⁿ gang. Min fornemmelse er i alt fald, at enten er bogen for kort til at yde de fem kunstnere og de mange billeder fuld retfærdighed. Eller også ville det have været bedre med færre kunstnere og billeder, så muligheden for at gå mere analytisk i dybden havde været der. Tendensen til mange gentagelser af teoretiske pointer tyder på, at det sidste ville have været det bedste.

Men når denne kritik er afleveret, skal det samtidig fastholdes, at bogen kan anbefales.

Hanne Bruun, Ph.d.-studerende
Institut for informations- og medievidenskab,
Aarhus Universitet

Jan Krag Jacobsen: *Interview. Kunsten at lytte og spørge*. Hans Reitzels Forlag 1993. 244 s. 248 kr.

Erfaren mand er god at gæste, hedder et godt gammelt ordsprog. Og under læsningen af *Interview. Kunsten at lytte og spørge* er man ikke et sekund i tvivl om, at man er i selskab med en særdeles erfarne mand med mange interviews bag sig – og mange timers undervisningserfaring i hvordan man laver et gode interviews. En af bogens store kvaliteter. – Se blot titlen hvor 'lytte' kommer før 'spørge'. En anden stor kvalitet er at den er skrevet i et klart og ligefremt sprog med tydelige pointer og mange illustrative eksempler.

I bogen opfattes interviewet som et håndværk, men ikke kun. De fleste kan forholdsvis hurtigt lære at lave et hæderligt interview, men har man ambitioner om mere end det, ja så drejer det sig ifølge bogen lige så meget om personlig udvikling og modning, og hensigten med bogen er støtte denne proces. Ambitionen er således ikke først og fremmest at give nogle interview-tricks videre – det gør den også, men at kaste lys over så mange aspek-

ter af interview-processen som muligt. Det ændrer dog ikke ved at bogen i bund og grund er en normativt funderet brugsbog: Formålet er tydeligvis at gøre læserne bevidste om hvad der spiller ind, så man kan blive i stand til lave et bedre interview.

Bogen kaster sideblikke til forskellige former for interviews, bl.a. forskningsinterviewet, den terapeutiske samtale, politiforhøret, eksamen, ansættelse- og jobsamtaler. Men det forbliver sideblikke. Fokus retter sig mod medieinterviewet, og her går bogen i dybden. Interviewet defineres som en kommunikation mellem tre parter: En spørger, en svarer og en tilskuer/tilhører, og der opstilles fire kriterier for det gode interview: Det skal være autentisk og troværdigt, det skal hænge sammen og udgøre et forløb, det skal udvikle sig, og det skal indeholde noget nyt og være relevant for tilskueren. Ud over en redegørelse for medieinterviewets funktioner i forhold til spørger, svarer og tilskuer, beskrives interviewets grundstrukturer (beskrivelse, argumentation, fortælling) med særlig vægt på fortællingens elementer. Men der hvor forfatterens erfaringer kommer tydeligst til udtryk er i tre væsentlige kapitler om henholdsvis interviewets psykologi, styringen af interviewet, og hvad man bør tænke på før og efter interviewet. Her udfoldes en række værdifulde erfaringer om interviewets psykologiske aspekter, præcist karakteriseret inden for rammerne af en række psykoanalytiske termer, bl.a. 'overføring', 'projektion' og 'projektiv identifikation'. Og man får en lang række råd og anvisninger som kun kan gives af en der selv har siddet i situationen adskillige gange.

Men hvad der er bogens styrke, er også dens svaghed. Når bogen fx redegør for interviewets forskellige spørgsmåltyper, sker det alene ud fra erfaringen – på bekostning af en mere teoretisk gennemlyst systematik. Kort sagt virker præsentationen af typerne lidt hulter til bulter, og der mangler et teoretisk fundament der rækker ud over den umiddelbare hensigtsmæssighed. – Fx er det tydeligt at de forskellige spørgsmåltyper henviser til forskellige aspekter af interviewsituationen. En anden problematisk konsekvens af det rent erfaringsorienterede udgangspunkt knytter sig til eksemplerne – eller rettere analysen af dem. I mange tilfælde er eksemplernes analytiske pointe temmelig indlysende, men ikke hver gang. Og så virker den analyserende kommentar indforstået og næsten moralsk i tonen. Særlig tydeligt bliver dette i forbindelse med et – iøvrigt udmærket – længere eksempel hvor en pensioneret oberst interviewes om det rimelige i at sende danske soldater til Bosnien-Herzegovina. Her er kommentaren bl.a. at det er lykkedes for interviewererne at lave »et

smagløst, meget ubehageligt og lidet oplysende interview«. Men præcis hvorfor og hvordan kommer der ingen nærmere forklaring på.

Men disse forbehold ændrer ikke ved hovedindtrykket: *Interview. Kunsten at lytte og spørge* er som brugsbog til dem der ønsker at udvikle sig som gode interviewere en endog meget god og værdifuld støtte.

Ib Poulsen, lektor
Institut for Nordisk Filologi
Københavns Universitet

Helle Alrø og Marianne Kristiansen (red): Personlig kommunikation og formidling. Aalborg Universitetsforlag. Institut for Kommunikation, 1993. 152 s. 168 kr.

I forordet anføres det som begrundelse for at udgive bogen at kommunikation og formidling er et nyt fagområde der endnu er så godt som ubeskrevet. Det er nu en sandhed med modifikationer. Man kan godt tage begge hænder i brug for at tælle de bøger der er kommet om kommunikation og formidling blot inden for de seneste 5-10 år. Forskellen mellem denne bog og de foregående er imidlertid den synsvinkel der er anlagt på emnet. Hvor det op gennem 80'erne drejede sig om *formidlingen* – forstået som det der skulle formidles og især måden det skete på – er det her i begyndelsen af 90'erne i stigende grad blevet *formidleren* – altså personen bag – man sætter fokus på. Begrundelsen er den forholdsvis enkle men oversete, at det nytter ikke ret meget i længden at træffe bevidste og rationelle beslutninger om at ændre formidlingsformen, hvis der samtidig sætter sig en ubevidste og irrationelle mønstre igennem bag om ryggen hos dem der er involveret i formidlingsprocessen. Det er ikke nok med den gode vilje og en beslutning om at ville følge den. De skjulte og mere dunkle dele af den personlige bagage må også hives frem og tages i ed – ihvertfald i den udstrækning det er muligt. En gammel sandhed inden for psykoanalysen, nu også overført til kommunikation og formidling.

Bogen indeholder fire bidrag. Alle holdt i en personlig næsten bekendende tone, og båret af et humanistisk og holistisk menneskesyn. Og fordi det drejer sig om rollen som formidler – en rolle som alle fire bidragydere netop også selv indtager – præges artiklerne af en personlig-etisk dimension som kun sjældent kommer så tydeligt til udtryk: Hvert bidrag har sit bud på hvad en god formidler er, samtidig med at bidragets egen henvendelsesform må tages som udtryk for afsenderens bud på hvordan den gode formidler skal omsætte sig i praktisk formidling. Og her tegner de enkelte bidrag hver deres type.

Det første bidrag drejer sig om det vigtige i at integrere sin faglighed i sin personlighed, så man bliver i stand til at være sig selv i formidlerrollen og kunne gå

i dialog med sin faglighed og dem man henvender sig til – ud fra den situation de befinder sig i. Formen er fortællende og argumenterende, ikke særlig problematiserende navnlig ikke i forhold til sit eget udgangspunkt, og man føler sig som læser i nogen grad hensat til et kursuslokale hvor man som kursist får læst og påskrevet.

Det andet bidrag drejer sig om tekstens mulighed for at skabe dialog med læseren. Et helt centralt aspekt ved skriftlig formidling, og bidraget har meget at byde på. Bl.a. en spændende og perspektivrig analyse af Dirch og Kelds »dialog« 4 mand på en tømmerflåde. Don't tell it, show it! kunne være overskriften på den måde artiklen forholder sig til sit emne. Den leger med læseren, og demonstrerer i selve sit eget ræsonnement hvad den vil have frem, og det sker med humor, selvironi og underfundighed. Som læser leger man gerne med, og går også gerne sammen med forfatteren på opdagelse i sprogets og teksternes forskellige muligheder. Spændende fordi artiklens forfatter er i stand til at jonglere med tekstens og situationens forskellige planer, så man får syn for sagn for at ordene både kan åbne og genåbne et synsfelt.

De to sidste bidrag er mest direkte i fokuseringen på formidleren, og de har en hel del til fælles. De har samme teoretiske referenceramme (en forenklet udgave af den psykoanalytiske personlighedsmodel), de har begge rødder i praktisk kursusvirksomhed, og målet er i begge tilfælde at effektivisere formidlingsprocessen ved at frigøre personlige ressourcer bundet af ubevidste og uhensigtsmæssige selvopfattelser. I det ene tilfælde drejer det sig om underviseren, i det andet om lederen. Begge artikler demonstrerer klart hvorledes personligheden sætter sig igennem, og man kan ikke undgå at fornemme en vis ubehagelig genkendelse i nogle af de underviser- og lederprofiler der bliver beskrevet. Ingen tvivl om at de to artikler rører ved helt centrale – og ømtålelige – aspekter ved de to roller, og under læsningen undgår man ikke at tage sin evt. egen forvaltning af rollen op til overvejelse. Men – man merkt die Absicht, und wird verstimmt: Som i de to første er også disse to artikler meget personlige i tonen, men her grænser det til det personligt promoverende: De kursuserfaringer der argumenteres ud fra er konsekvent vellykkede og positive. Ikke et eneste sted diskuterede eller problematiserede i forhold til sit eget udgangspunkt, og man føler sig som læser hensat til noget der minder om sales promotion: Se bare hvad vi og vore kurser kan! Ikke noget der specielt styrker argumentation eller troværdighed.

Ingen tvivl om at bogen fokuserer på et væsentligt, men overset aspekt af formidlingsprocessen, og som sådan indeholder den mange værdifulde synspunkter og pointer. Forbeholdene kommer, når man tager den helt på ordet.

Ib Poulsen, lektor
Institut for Nordisk Filologi
Københavns Universitet

Tidligere numre

1. Medieundervisning i gymnasiet (udsolgt)
2. Medieforskningen og informatikken (udsolgt)
3. TV-æstetik (udsolgt)
4. Women & Electronic Mass Media (engelsk udgave)
5. TV under internationalisering
6. Medieundervisning
7. Receptionsforskning i Danmark (udsolgt)
8. TV-produktionsanalyse
9. En ny TV-kultur?
10. Reklame, -TV & semiotik (udsolgt)
11. Nye veje i medieundervisningen
12. Informatik og undervisningsteknologi
13. Mediehistorie
14. Genrer og medier (udsolgt)
15. Radio (udsolgt)
16. Trykt presse
17. TV efter monolbruddet
18. Musik og medier
19. TV-konkurrencens æstetik
20. Public Relations
21. Medieetnografi og receptionsanalyse

Særnummer om TV i Latinamerika (40 kr.)

Bortset fra nummer 1, 2, 3, 7, 10, 14 og 15, der er udsolgt kan de nævnte numre fås.
Pris: 90 kr. pr. eksemplar, dog 75 kr. fra og med nr. 16 og tidligere.
50 kr. pr. stk. ved køb af mindst 5 eksemplarer
Se gironr. og telefon forrest i bladet.